

Kritičko čitanje i pisanje bilješki

NEMANJA BATRIĆEVIĆ

OSNOVI ISTRAŽIVANJA U POLITIČLIM NAUKAMA

Šta je kritičko čitanje?

- ▶ "Nikad ne prihvatajte stvari onakvim kako su prikazane.", *Anthony Shadid (NYT, Pulitzer Prize)*
- ▶ Objektivna istina vs. Individualno shvatanje
- ▶ **Nekritičko čitanje** – fokusirano na to što text kaže o određenoj temi. Cilj je razumijevanje toka misli, informacija i ideaja iz rečenice u rečenicu. Linearna aktivnost.
- ▶ **Kritičko čitanje** – analitička vještina. Čitalac pokušava identifikovati obrazac po kojem su elementi teksta - informacije, vrijednosti, pretpostavke, i jezik – povezani u cjelinu i interpretirani. Cilj je **razumijevanje smisla** teksta kao cjeline.
- ▶ **Kritičko mišljenje** – uključivanje "spoljnjeg" znanja i vrijednosti kako bi se procijenilo šta se može prihvatiti kao istinito.

Principi kritičkog čitanja I

- ▶ Cilj čitanja nije puko razumijevanje onoga što je napisano, već razumijevanje pristrasnosti, pretpostavki i **perspektiva ponuđenih od strane autora**.
- ▶ Čitalac mora uspostaviti kontrolu nad tekstom. Postati autor sopstvenog razumijevanja pisane materije.
- ▶ Svaki tekst ima „tri autora“.
- ▶ Kritičko čitanje nije samo pažljivo čitanje, već aktivno **prepoznavanje i analiziranje dokaza**. Analiza bazirana na: izboru sadržaja, jeziku i strukturi.
- ▶ Da bi se dobro pisalo, mora se dobro čitati.
- ▶ Čitaoci koriste **pređašnje znanje** i iskustvo da bi izvukli smisao.
- ▶ Smisao se ne nalazi u pojedinačnim riječima, već u **“kolekciji” riječi** koje imaju zajednički cilj.

Ciljevi kritičkog čitanja

▶ **Prepoznavanje autorove namjere**

- ▶ Zaključivanje o osnovnom izboru sadržaja
- ▶ Prepoznati planirani smisao

▶ **Razumijevanje tona i ubjedljivih argumenata**

- ▶ Snaga i smjer „tonaliteta“
- ▶ Klasifikovanje argumenata

▶ **Prepoznavanje pristrasnosti**

- ▶ Klasifikovanje prirode obrazaca prilikom argumentacije
- ▶ Kako su argumenti "kadrirani" (*framing*)

Karakteristike naučnog teksta

- ▶ Šta više znate o tekstu i temi bolje ste pripremljeni za razumijevanje argumenata i diskusija.

1. O kakvoj se knjizi/članku radi?

- ▶ Koji je naslov? – O čemu autor tvrdi da se radi u tekstu
- ▶ Kakve informacije i diskusije očekujete?
- ▶ Šta znate o temi? Da li je potrebno prethodna priprema

2. Ko i zašto mari?

- ▶ Ko ima ulogu u datom pitanju?
- ▶ Ko kontroliše ishod problema?
- ▶ Ko je "pogođen" problemom?

3. Ko je napisao tekst?

- ▶ Šta znamo o autorovim ciljevima i motivaciji?
- ▶ Kada je objavljeno, od strane koga i đe?

Osnove kritičkog čitanja

➤ Prepoznavanje teksta kao subjektivne prezentacije na osnovu:

- ▶ Postojanja početka (glave), sredine (tijela) i kraja (repa) pisanog teksta.
- ▶ Korišćenja ilustracija/primjera u cilju objašnjavanja sadržaja
- ▶ Korišćenja dokaza za potvrđivanje tvrdnji
- ▶ Upotrebe stilizovanog jezika za prikazivanje tema
- ▶ Organizacije, strukture i logičkog slijeda argumenata

Osnove kritičkog čitanja

➤ Opisivanje prirode ovih aspekata

- ▶ Priroda primjera – čega su zapravo primjer, šta personifikuju
- ▶ Priroda dokaza – pozivanje na autoritete, kakva vrsta dokaza je obezbijeđena
- ▶ Odnos tvrdnji i dokaza
- ▶ Priroda izabranih termina i tona jezika

➤ Zaključivanje o prirodi pristrasnosti

- ▶ Šta je postignuto opisivanjem teme na određeni način
- ▶ Šta je pretpostavljeno izborom određenih dokaza i zanemarivanjem drugih

Koraci u kritičkom čitanju

- **Čitanje radi bukvalnog razumijevanja**
 - ▶ Razumijevanje značenja pojmova
 - ▶ Prepoznavanje smisla strukture rečenice
 - ▶ Zaključivanje o vezi između pojmova

Koraci u kritičkom čitanju

➤ Analiziranje i opisivanje - klasifikovanje elemenata teksta

- ▶ Sadržaj – prepoznavanje ključnih tema i podtema. O čemu se govori u naučnom radu? Kako su teme i podteme organizovane i predstavljene.
- ▶ Jezik – svjesnost o izboru termina. Kakvim rječnikom se govori u datoj temi? Kakav efekat terminologija ostavlja?
- ▶ Struktura – razumijevanje odnosa između različitih dijelova teksta. Identifikovati primjere i zaključke; identifikovati kako su opisivanje, naracija i argumentacija korišćeni na različitim mjestima u tekstu.

Koraci u kritičkom čitanju

- **Interpretirati ukupni smisao - ciljani smisao prezentacije ideja na određeni način**
 - ▶ Izvlačenje smisla iz toga kako su elenti teksta prezentovani i međusobno povezani
 - ▶ Dati smisao/funciju svim elementima u datom tekstu

Primjer I

Ogist Kont (Auguste Comte) je 1830. godine proglasio da bi sociologija mogla da zauzme svoje mjesto među naukama. On tvrdio da je sociologija dostigla „pozitivističku fazu” i da sada može razviti zakone ljudskog organizovanja jednake zakonima u ostalim naukama. (...) Zaista, pozitivizam kao takav danas ima negativnu konotaciju u teoriji sociologije, sa jedne strane zbog činjenice da je izjednačen sa sirovim empiricismom, a sa druge strane zbog navodne naivnosti koju pokazuje prema stvarnom načinu na koji ljudi funkcionišu. (...) Želim da osporim ovaj samodovoljni cinizam kroz razmatranje različitih načina na koji sociolozi konstruišu teorije. (...) Moje uvjerenje je da „teoretičari” u sociologiji rijetko teorizuju, a kao rezultat toga znam sramotno malo o društvenom univerzumu. Ovaj nedostatak znanja zasigurno nije usljed pozitivizma; Naprotiv, on proizilazi iz činjenice da nijesmo uspjeli postati pozitivistima u Konteovom smislu te riječi.

Johnatan Turner (1985)

Primjer I

Ogist Kont (Auguste Comte) je 1830. godine proglasio da bi sociologija mogla da zauzme svoje mjesto među naukama. On tvrdio da je sociologija dostigla „pozitivističku fazu” i da sada može razviti zakone ljudskog organizovanja jednake zakonima u ostalim naukama. (...) Zaista, pozitivizam kao takav danas ima negativnu konotaciju u teoriji sociologije, sa jedne strane zbog činjenice da je izjednačen sa sirovim empiricismom, a sa druge strane zbog navodne naivnosti koju pokazuje prema stvarnom načinu na koji ljudi funkcionišu. (...) Želim da osporim ovaj samodovoljni cinizam kroz razmatranje različitih načina na koji sociolozi konstruišu teorije. (...) Moje uvjerenje je da „teoretičari” u sociologiji rijetko teorizuju, a kao rezultat toga znam sramotno malo o društvenom univerzumu. Ovaj nedostatak znanja zasigurno nije usljed pozitivizma; Naprotiv, on proizilazi iz činjenice da nijesmo uspjeli postati pozitivistima u Konteovom smislu te riječi.

Johnatan Turner (1985)

Primjer II

Jedan od razloga zbog koji su se tranzicioni režimi pokazali teorijski nepristupačnim leži u činjenici da se različiti tipovi autoritarnih režima razlikuju jedni od drugih u najmanju ruku onoliko koliko se razlikuju i od demokratija. U procesu imenovanja na mjesta u organima vlasti, kao i u obezbjeđivanju šire društvene podrške, ovi sistemi se oslanjaju na potpuno drugačije segmente društva. Oni imaju različite procedure donošenja odluka, različite načine na koje se vlast smjenjuje, i različite načine reagovanja na društvo i političke protivnike u njemu. Pošto kompativisti nijesu sistematično proučavali ove razlike, teoretisanje o autoritarnim režimima je ostalo na apstraktnom nivou, i svega nekolicina autora se bavilo kako karakteristike diktatorskog režima utiču na tranziciju. Ove razlike, međutim, uzrokuju slom autoritarnih režima na sistematski drugačije načine, i stoga utiču na tranzicione posljedice. Ja predlažem teorijske osnove za objašnjavanje ovih razlika među različitim vrstama autoritarnih režima.

Primjer II

Jedan od razloga zbog koji su se tranzicioni režimi pokazali teorijski nepristupačnim leži u činjenici da se različiti tipovi autoritarnih režima razlikuju jedni od drugih u najmanju ruku onoliko koliko se razlikuju i od demokratija. U procesu imenovanja na mjesta u organima vlasti, kao i u obezbjeđivanju šire društvene podrške, ovi sistemi se oslanjaju na potpuno drugačije segmente društva. Oni imaju različite procedure donošenja odluka, različite načine na koje se vlast smjenjuje, i različite načine reagovanja na društvo i političke protivnike u njemu. Pošto kompativisti nijesu sistematično proučavali ove razlike, teoretisanje o autoritarnim režimima je ostalo na apstraktnom nivou, i svega nekolicina autora se bavilo kako karakteristike diktatorskog režima utiču na tranziciju. Ove razlike, međutim, uzrokuju slom autoritarnih režima na sistematski drugačije načine, i stoga utiču na tranzicione posljedice. Ja predlažem teorijske osnove za objašnjavanje ovih razlika među različitim vrstama autoritarnih režima.

Efektivno pisanje bilješki

1. Znati koje ideje su vrijedne bilježenja
2. Ne pisati previše
3. Pametno "etiketiranje" bilješki

Ideje vrijedne bilježenja

- ▶ Napraviti kratki pregled poznatih stvari o datoj temi.
- ▶ Kreirati preliminarnu listu podtema za koje se mogu očekivati da će se naći u tekstu. Lista će vam pomoći da obratite bolju pažnju prilikom čitanja i prilikom "etiketiranja" bilješki.
- ▶ Izaberi pristup temi ili određenu dimenziju iste koja vas najviše interesuje (ili moguće onu koja je najkontraverznija). Na bazi ovoga kasnije ocjenjujemo koliko su prezentirani dokazi ubjedljivi. Pokušajte predvidjeti zaključak.
- ▶ U ovom trenutku već imamo jasnu sliku o tome šta tačno tražite kad počnete čitati: činjenice, teorije, i potencijalno mišljenja drugih ljudi o tome da li su dati odgovori validni.

Ne pisati previše

- ▶ Bilješke bi trebala biti rezultat vašeg mišljenja.
- ▶ Vrijeme utrošiti na razumijevanje, interpretaciju i integriranje tuđih ideja u sopstveno mišljenje.
- ▶ Bilješke bi trebalo uključivati ideje koje su relevantne za vas fokus na temu. One sumiraju a ne citiraju.
- ▶ Kopirati bukvalne rečenice samo ako su posebno koncizno formulisane.
- ▶ Izražavati ideje svojim riječima. Izabrati najvažnije ideje i dati im “etiketu” zajedno sa par podtačaka potrebnih za objašnjenje osnovih karakteristika i značenja.

Pametno “etiketiranje” bilješki

- ▶ Ključno za kasniju upotrebu.
- ▶ Razviti naviku o zapisivanju bibliografskih podataka (ime autora, teme, reference, godine, cosapisis, itd.)
- ▶ Ako je moguće, zapisivati bilješke na zasebnim “karticama”/stranicama tematski klasifikovane. Pomaže kasnijem korišćenju i kombinovanju već zapisanih ideja.
- ▶ Ostaviti dovoljno prostora za sopstveni komentar, pitanja, dileme, vezanu literaturu u koju ste već imali uvid, ili planirate. Ovi komentari mogu služiti kao prvi nacrt vašeg rada.

Pitanja?

